

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 2007, 27e jaargang nr. 4

Sjtekake ulven

"Sjtekake is niet ulven maar gis ulven." Nadat ik ruim acht jaar voorzitter ben geweest, heb ik de taak van voorzitter overgenomen.

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 2007, 27e jaargang nr 4

Dat is het goed om culturele te maken voor een klein en een groot aanpak.

Veel verenigingen en instellingen kampen met vergrijping. Het vinden van nieuwe aanwas en van jonge leden is voor vele verenigingen een groot probleem, zelfs voor de jeugd. Toch hebben wij een nieuwe jonge voorzitter gevonden: Maarten Huisman (van Zjust van Jip). Maarten is al jaren actief als deskundig lid van de redactie van ons periodiek. Het jaar 2007 zal Maarten niet vlog

Bij de voor- en titelpagina
Doer 't Vroendel op nao Thomma...
...en truk.

Sjtekske uöver

“'t Sjtekske ês neet uöver meh gèit uöver.” Nadat ik ruim acht jaren voorzitter ben geweest, vind ik de tijd rijp voor vernieuwing en verjonging. Vanaf de oprichting van Grueles in 1980 ben ik actief binnen de stichting en ik vind het geweldig wat door onze acht secties in deze 27 jaar in Gronsveld en Rijckholt is bereikt. De stichting werkt op allerlei fronten en het is daarom boeiend hier betrokken bij te zijn.

Het gevaar bestaat dat door bedrijfsblindheid de creativiteit verdwijnt. Dan is het goed om ruimte te maken voor een nieuwe en een frisse aanpak.

Veel verenigingen en stichtingen kampen met vergrijzing. Het vinden van nieuwe aanwas en van jonge leden is voor vele verenigingen een groot probleem, zelfs voor Grueles. Toch hebben wij een nieuwe, jonge voorzitter gevonden: Maarten Heijnen (van Zjaak van Jôp). Maarten is al jaren actief als deskundig lid van de redactie van ons periodiek.

Het jaar 2007 zal Maarten niet vlug vergeten. Eerst blies hij letterlijk en figuurlijk “'t zäot hermenieke Zjus Druug” nieuw leven in. Daarna werd hij de enthousiaste “gemejntepreens” om vervolgens zijn bul Nederlands te halen. Op 13 oktober trouwde hij met Monique Segers, en op de valreep is hij dus nieuwe voorzitter van Grueles geworden.

Ik wens Maarten veel succes en wijsheid toe.

Pim van de Weerd

Voorwoord

Met trots en veel plezier neem ik " 't sjtekske uöver" van Pim. Toen hij en Harry Goessens afgelopen zomer pontificaal voor de deur stonden, dacht ik in eerste instantie dat ze kwamen vragen of ik alsjeblijft wilde stoppen met het schrijven van het voorwoord. Ieder kwartaal die onzin, dat leest geen mens. Een tweede optie was dat de heren, al dan niet met bruut geweld, de achterstallige bijdrage (contributie, lidmaatschapsgeld, hoe heet dat?) kwamen innen.

Enfin, toen ik P&H richting mijn voordeur zag lopen, verschanste ik me rap in de kelder. Met de staart tussen de benen dropen ze af, maar een week later stonden ze er weer. Vluchten kon niet meer. "Ich haw 't vuur m'nne priester."

Nu ik weet waar ze echt voor kwamen, kan ik niet anders zeggen dan dat ik aangenaam verrast ben. En ook vereerd. Het zal nog een hele kluiif worden om in de voetsporen van mijn illustere voorgangers te treden. GJ, HG, PvdW, ga er maar aanstaan als MH. Maar goed, ik zal mijn uiterste best doen en hoop dat Grueles in de komende jaren alleen maar mag winnen aan populariteit en mag blijven vertrouwen en bouwen op de steun van vele dorpsgenoten. Pim wil ik (hopelijk mede namens u allen) van harte bedanken voor zijn tomeloze inzet en zijn immer aanwezige enthousiasme voor alles wat met Grueles en onze twee dorpen te maken heeft. Pim, hulde!

En nee, ik zal het stokje voor het schrijven van het voorwoord niet overdragen. Dat plekje kan me als voorzitter nog wel eens van pas komen... (gniffelgniffel)

Goed, the show must go on. Ik wil al onze leden, ook zij die in het verre of nabije buitenland vertoeven, erop attenderen dat de sectie Kemedie met een nieuwe en wederom unieke productie bezig is. Noteer de data alvast in uw agenda: 25, 26 en 27 april 2008. Dus woont u bijvoorbeeld in Jinja, boek alvast een vlucht, regel een slaapzak bij 'de femiëlie' en zorg dat u erbij bent. Alle niet-abonnees moeten de data natuurlijk ook noteren. Op www.grueles.nl kunt u in de gaten houden wanneer en waar de kaartverkoop start.

En dan het volgende 'offer you can't refuse' (aanbod dat u niet kunt weigeren, voor de minder-Engels-gezinden.) U kunt een prachtige drie-dubbel-dvd bestellen van de Broonk 2004. Via www.grueles.nl of via het secretariaat. Voor maar 10 euro beleeft u die zes dolle dagen opnieuw alsof u er zelf bij was.

Geniet van deze Grueles en hoe kan ik anders eindigen dan met de traditionele (altijd zoe gewès) wens:

'nne Zaolige Kiësmis en e Zaolig Nejaor.

Maarten Heijnen (van Zjaak van Jôp en Gidia van Bèr Dasse)

Wafflele

't Wäor 30 december en dus de vuurlêste däog van 't jaor. Nol haw nog gaw get mèl en gés gehaold bié de bekker want atrèin goûng hër wafflele bakke. "Gèine kôs dat zoe good wie hëum" mejnden hër. 'r Beek oonderdehaand vuur de haf sjtraot. Vreuger beek hër mer mêt twie killo blom. Noé kaom hër mer zjus mêt viéf killo dao. Bié de bekker oppe weenkel haw hër van 't weenkelmèidske gehuurd dat 'nne sijniesjtuerm aon zaot te koëme en dat de radio zjus nog adviseerde vuur bënne te bliéve. "Es te neet mie de sjtraot op hôfs daan blyfs te mer sjoen ater de kachel zitte" haw 't keend hëum nog bemôjjerend naogerope. Nol trok de sjtraot aof mêt z'n plestieke tuút mêt mèl en aander iéngrediejénte vuur z'n wafflele. Wie hër langs de kaffee van Bërke kaom waor 't zjus of 'm 'nne nao bënne trok. "Èint", daag Nol bié z'n èige en goûng de kaffee ién. 'r Droonk zich gën 'n èlske en dus sjödde Bërke hëum e glêske tot aon de raand voül. "M'nne goûwe", zaag Nol altiéd es hër zyng luppe tiénge 't glêske heel. Bërke sjoûng ater 't befèt en loorde nao boéte. Zoonder 'nnen aon te lore zaag hër op ens: "Dao begënt 't te sijnije." Nol drijde zich òm en zaog dat dikke vlokke oét d'n hiémel vele. Bënne de kortste kiere waor de sjtraot wit. "Noé môt ich gaw goën" zaag Nol, "'t wörd mich te vys.. Hër betool gaw z'nne goûwe, kipden 'm ién èine sjlôk ateruüver en goûng nao boéte. "Pês 'n nouw kier", zaag hër tiénge Bërke.

Boéte waor 't op ens tien graode kawwer. Bié de Duústersjtèg wäore al get keender mêt 'nnen iéssjtool aon de geng. Nao 'nne korten aonluep vloege ze mêt volle vitès de besjniejde sjtèg aof. Nao ejnige meter zaog ste ze neet mie doer de sijnie dè eker menuut dikker woerd. De sijnie kräokde oonder Nol z'n veuj wie hër wyjer leep. Doer de sijnie en de zjoer plestieke tuut wäor de wëg zjus ens zoe laank es gewoonlik. Wie Nol bié hön kaom, wäor 'r zjus 'nne sjniemaan. De vlokke wäore 'm langs z'nne kräog tot ién z'nne nak koëme. Hër doeg z'nne jas oét en goûng nao de kuûke vuur de tuút oét te pakke. 't Waffeliézer haw hër dizze muerge al van 't zölderke gehaold en zuver gemak. Hër haw ies

gewaag pês Zjan vört wäor. Dat môs nog éffe nao Mesjtreech mêt de bös. "Gèis te al weer? Vuur de ziëventachtigste kier dit jaor, meh gelökkig waol de lêste kier", haw Nol gezaag wie 't vertrok. Bié 't oétpakke van de tuút voond Nol de gés neet. "Zoûws te neet, 't ès toezjoer 't zelfde mêt dy vrollûi. Moûjle uüver 't wèr en prèke dat ich bënne môt bliéve, meh 'nne klaant fetsoendelik hëlpe; hoüw mer", zaag Nol ién z'n èige. Hër loorde nog 'ns good ién de tuút meh de gés zaot neet drién. Wie 'r nao boéte loorde goûng 'm de zeen gaans uüver. De zaot niks aandere drop es mer wir de sjtraot op te goën. Aon 't sjeurke bedag hër zich of hër neet de fits zoûw pakke meh de sijnie laog noe al zoe hoeg dat dat geng gooj gedéchte wäor. Zoevül sijnie wäor al lang

neet mie droétgevalle. Nog laansemer es e keteer truk goûng 'r vuuroét. Doûw haw hêr de weend nog mêt meh noé sjnooj de sjnie ién z'n gezich. Hêr leep fleenk doer. Bié de Véldsjtêg wåore e paor mèidskes mêt get hennige joûnge mêt sjnieballe aon 't goeje. Nol woûw zjus lore of hêr neet èine van de keender kôs, wie hêr 'nnen helle sjniebaal ién z'nne nak krèg. "Aw", reep Nol en 'r loorde gesjaggerneerd achter zich. "Gèine mie te zién, 't zit good mêt mich hûi", moompelde hêr en leep doer nao de bekker. "De hebs de gés laote ligke", zaag 't weenkelmèidske wie hêr de weenkeldêur oëpe doeg. "Dich bis ze mich vergête ién de tuut te doén", zaag Nol giftig. "Hola", zaag 't mèidske, "ich been dich nog nao koëme, meh ich zaog dich nuurges mie. Bié de Duústersjtêg begôs 't te sjnieje en been ich gedriejd. De wåors ziêker mêt de fits?" Nol dè neet woûw toûwgêve dat 'r zich 'nne wåor goën drenke, pagke gesjaggerneerd de gés van de weenkelbaank en leep de weenkel oét. "E zaolig ênsje en good begênsje" reep 't mèidske 'm nog nao. Nol kôs 't neet uûver z'n hert kriège vuur 't sjaop 't zelfde te weense. Wie hêr weer langs Bêrke z'nne kaffee kaom haw hêr 't nog zjoerder. Hêr twiéfelde meh hêr zat zich de kråog nog 'ns réch en leep doer. Bekaans bié hön trooj hêr op ens nêve de sjtôp. Ie hêr 't gewoer waor laog hêr ién de göt. Gelökkig braok de dikke laog sjnie z'nne vaal. "Noe môt 't hûi neet érger wêrde", daach Nol wie hêr op sjoûng. Wie hêr bié hön kaom wåor Zjan nog neet truk. Nol begôs mêt de vuurberejdinge ién de kuûke. Wie hêr d'n dèig vèrdig haw woerd 't waffeliézer aongezet. Nol pakde 'n zjwaots en zat 't koëkwêkkerke nêve 't iézer. De ieste twie waffele goûnge de bènne. Wie Nol nao ejnige menute loorde of ze al broén begôste te wêrde zaog hêr eng groete plakzooj ién 't waffeliézer. Dat gebêurde dêkker mêt de ieste. Nol leet ze bekaans zjwertwêrde, makde 't iézer weer zuver en doeg twie noûw bôlkes dèig ién 't deenk. Meh dao nao gebêurde 'nne kier of aach 't èigeste. Nol vlookde en zaog doûw pas dat de knôp van 't iézer op dry sjoûng ién plaots van op aach. "Zoûws te neet, ich heb Zjan al zoe dêk gezaag dat 't mêt z'n knuûk van 't waffeliézer môt aofbliêve", en 'r driejde de knôp op aach. "Ao, ich wèit 't al, 't hêt 't deenk lês mêt genoëme nao de boerênneboond. Dao hebbe ze Brusselse waffele gebakke. Dy hówve mer op dry." Nao ejnige menute goûng 't roed lémpke branne en Nol laag wir twie bôlkes drién. D'n tillefoon goûng. Nol vègde z'n han aof aon de geblokde haanddook en leep nao de gaank. "Hallo, mêt wè sjprêk ich... ao, dich bis 't jao hié sjniejt 't ouch ... wat daachs tich dat hié de zon aon 't sjyne waor." Nol kôs mer wiénig mie hebbe. "Zek joûng, dao ês 'n bôs oétgevalle mêt

dè sjnie, ich kaom get läoter... mesjiens kêns te de sjtôp al kère", zaag Zjan. "Ich zal lore, ich zeen dich waol", zaag Nol en laag op. De sjtôp kère; of hêr niks aandere te doén haw. Op ens roëk Nol get en hêr wis al dat 'r te läot wåor. Hêr vègde de kuûke ién. Weer twie waffele nao de kloete. Hêr wåor noé al 'n haf oor aon de geng en dao wåor nog geng gooj waffel oét 't iézer koëme. Weer doeg Nol twie noûwe drién. Zjus wie hêr daag dat 't ejndelik good avvenseerde, goûng 't leech oét. De ziëkering wåor doergeslåoge. Hêr wåor vergête 't illentriks kechelke oét te zitte. 't Waffeliézer wåor te vèul gewès. Nol trok 't kechelke oét en leep op 't geveul nao de meterkas. Hêr makde 't kiëtske aon dat hêr dao altiéd haw ligke en zeukde 'n noûw ziëkering. Hêr voont geng mie en 'r

wäor vuur te verrêke. Es hër nog waffele woûw bakke môs dat noé gebëure. Drek waor d'n dèig te zier gegaange. Hër kôs noé toch neet mie de sjtraot op, zeuke nao 'n nouw ziëkering. Nol bedaach zich op ens dat hër ater nog 'n ziëkering haw ligke. Hër sjräovelde doer de sjnie nao 't sjöpke en voont de ziëkering. 'r Leep truk, trok 't waffeliézer oét en driejde de ziëkering ién. 't Leech goûng weer branne. "Deh", zaag Nol "dao kënt oûch nog get good goen hûi." Noé môs hër keze. Hër besjloët vuur geng waffele mie te bakke, d'n dèig wäor toch verrêk. 't Waffeliézer goûng sjmèrig 't sjöpke ién en d'n aonrêk woerd mêt 'nne sjoëtelsplak aofgewase. De koomp, 't rêkske en d'n aandere kraom woerte oûch gaw aofgewase. Nol waor zjus vèrdig wie de vëurdëur oëpe goûng en Zjan ién kaom. Zjan doeg z'nne besjniejde jas oét en zaag: "Wat ruúk ich?" "Dao ês mich 'n èi aongebakke dis noon wies tich aon d'n tillefoon wäors", loëg Nol. "En noé", zaag Zjan, "hebs te nog niks gëte?" "Nèi", aantwoerde Nol, "neet vëul." "Dat kôm daan good oét", zaag Zjan, "want ich heb dry pakker waffele mêtbraach oét Mesjtreesch". Nol trok e gezich wie 'n tuút wûif. "De hebs de sjtraot neet gekèrd", zaag Zjan nog tössje naos en luppe doér. Nol loorde hëum aon en kôs nog mer eleng droét bringe: "Nèi, ich heb de sjtôp neet gekèrd en haaw d'n waffel." Zjan reep 'm nog nao: " 't Ês get vuur te verrêkke van de kaw ien 't deenk, vuur wat hebs te 't kéchelke oétgetrokke?" Giftig goejde hër de dëur ién 't sjaant en trok de sjtraot op.

Frans van de Weerd

Historie

Het nieuwe monument

In het vorige nummer heeft u kunnen lezen dat uit een recent onderzoek is gebleken dat tijdens onze bevrijding op 13 september 1944 (ten minste) één Amerikaanse soldaat is gesneuveld: de 21-jarige sergeant Raymond F. Gargenes, afkomstig van Myerstown in Pennsylvania. Het resultaat van dit onderzoek was de aanleiding voor de plaatsing van een monument op 15 september jl.

Het plan

Nadat door contacten met de familie van de gesneuvelde Amerikaan deze jongeman een 'gezicht' had gekregen, ontstond bij de sectie Historie het idee om een gedenkteken op te richten. In een gesprek met de wethouder Ed Warnier, bleek dat financiële ondersteuning door de gemeente mogelijk was, mits het monument door een professioneel beeldend kunstenaar gemaakt zou worden.

Het idee is vervolgens door John Gubbels en Léon Olislagers namens Grueles verder uitgewerkt. Er werd contact opgenomen met kunstenaar Wil van der Laan uit Bunde. Die maakte een ontwerp dat volledig aan de wensen voldeed. Nadat ook een geschikte plek was uitgezocht, werd de gemeente officieel benaderd voor toestemming en financiële steun. Het gemeentebestuur verleende vervolgens alle mogelijke medewerking en gaf de kunstenaar de opdracht zijn ontwerp uit te voeren. Essent zorgde voor de verlichting.

Waarom een monument?

Het monument is bedoeld als een eerbetoon aan de bevrijders van Gronsveld en in het bijzonder aan sergeant Raymond F. Gargenes. Daarnaast is van de gelegenheid gebruik gemaakt om met dit monument alle slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog uit Gronsveld en Rijckholt te herdenken.

Tijdens de voorbereidingsfase bleek dat een aantal dorpsgenoten en zelfs een politieke partij zich afvroegen of het zinvol was om ruim zestig jaar

Wil van de Laar legt de laatste hand aan zijn kunstwerk, Léon Olislagers kijkt toe.

na de bevrijding nog een dergelijk monument te plaatsen. Grueles vond van wel omdat:

- het nooit te laat kan zijn om onze bevrijders van 1944 te bedanken en hun de eer te geven die zij verdienen. Dit geldt in het bijzonder voor de gesneuvelden;
- wij door die bevrijders hier tot op de dag van vandaag in vrijheid kunnen leven. Het is belangrijk dat we daaraan blijven denken en onze vrijheid niet als vanzelfsprekend beschouwen. Een monument heeft een blijvende informatieve en waarschuwendende functie, niet op de laatste plaats voor onze jeugd, en degenen die de oorlog niet hebben meegemaakt;
- het feit dat er niet eerder initiatieven zijn genomen om een monument te plaatsen, geen reden is om dit dan maar achterwege te laten. Overigens de laatste tijd zijn in onze streek meer monumenten opgericht die de herinnering aan de Tweede Wereldoorlog levend moeten houden.

De beeldend kunstenaar

Beeldend kunstenaar Wil van der Laan (geboren 1950 in Roermond) doet voor zijn werk veel inspiratie op tijdens zijn reizen naar onder meer Afrika en Amerika. Zijn werk werd tentoongesteld in onder andere Amsterdam en New York. Al bij ons eerste bezoek aan zijn atelier in januari van dit jaar, bleek dat hij zeer enthousiast was en erg betrokken bij het onderwerp; hij voelde meteen wat wij bedoelden.

Het monument

Het monument is 175cm hoog en bestaat uit drie delen.

- Het onderste gedeelte is een vierkante sokkel van gepolijst zwart graniet met een hoogte van 75cm.
- Het middelste gedeelte bevat vier bronzen panelen van 60cm hoog. Op het onderste gedeelte van deze panelen zijn in reliëf oorlogstaferelen afgebeeld. Op het paneel aan de voorkant staat de volgende tekst van Marcel Slenter:

*es te 't mich vertels
been ich 't zoe weer vergëte
es te 't mich lees ziën
zal ich altiéd draon bliëve deenke*

Op het linkerpaneel is in reliëf een plattegrond weergegeven. Hierop is te zien vanuit welke richting en door welke legeronderdelen Gronsveld is bevrijd. Ook zijn hierop de emblemen van Old Hickory en Red Horse weergegeven.

Op het achterste paneel staat:

*Uit dankbaarheid en als herinnering
aan de bevrijders van Gronsveld op 13.9.1944
en vooral aan sergeant Raymond F. Gargenes
(Pennsylvania) die daarbij gesneuveld is
op 21 jarige leeftijd*

Op het rechterpaneel staat:

*Dit monument is ook een herinnering
aan de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog
uit Gronsveld en Rijckholt*

- Het bovenste gedeelte van het monument bestaat uit een bronzen kop met helm, voorstellende een jonge Amerikaanse soldaat.

De plaats van het monument

Als plaats voor het monument is gekozen voor het pleintje op de hoek Rijksweg-Kampweg. Op die plek immers ontmoetten het 117^e infanterieregiment (Old Hickory) vanuit het oosten en de 113^e cavaleriegroep (Red Horse) vanuit het zuiden elkaar, waardoor de bevrijding van Gronsveld een feit werd.

Onthulling

Op zaterdag 15 september jl. om 16.00 uur vond onder een strakblauwe hemel de onthulling van het monument plaats. Het pleintje was feestelijk aangekleed met vlaggen en onze sectie Foto had een aantal flink vergrote foto's opgehangen van de bevrijding en van Raymond Gargenes. Naast de vele dorpsgenoten en andere geïnteresseerden werd de ceremonie bijgewoond door het voltallige college van B en W en delegaties van de verschillende raadsfracties.

De aanwezigheid van de Red Horse-groep uit Gronsveld/Rijckholt met hun authentieke voertuigen en kledij deed bij sommigen de dag van de bevrijding herleven.

Eerst werden door Gerard Segers, als secretaris van Grueles, alle aanwezigen verwelkomd. Hij gaf tevens een korte uiteenzetting van de totstandkoming en de reden voor de plaatsing van het monument.

Hierna werden door Gilles Jaspars de volgende teksten uitgesproken:
"90 jaar truk, ién 1917, voond ten noorden van Ieper ién Belsj, de veldsjlåg van Passendale plaats. Aon Yngelse kaant voonte op èinen dāog 75.000 seldaote d'n doed. De môjer van èine van hön sjrèf d'n dāog naodat ze 't berich van d'n doed vaan hëure zoën haw krège e kort gedich. 't Haw 'n kleng 30 jaor lāoter oüch gesjriëve kënne ziën doer Maria de Luca, de môjer van Raymond Gargenes, 'nne 21-jaorige Amerikaanse serzjaant dè op 13 september 1944 sjneuvelde bié de bevryding van Groéselt op de Panhof, tiëngenuüver Vëus Hoube. 't Haw ëvegood gesjriëve kënne ziën doer alle môjers vaan alle seldaote dy, oe daan oüch ter wêreld, hön lëve hebbe gegëve.

Het monument.

*Ik bracht mijn zoon niet groot om als soldaat te strijden,
 Maar om mijn trots en steun te zijn en wijs en goed.
 Wie waagt het met een zwaard zijn handen te ontwijden,
 Waardoor een dier 'bre zoon van and'ren sterven moet?
 Laat arbitrage ons voor zulk een ramp behoeden,
 Het is geen tijd meer voor gevecht en moord,
 Geen oorlog zou meer op deez' aarde woeden,
 Als uit de mond der Moeders werd gehoord:
 "Ik bracht mijn zoon niet groot om als soldaat te strijden."*

Boudewijn Devue (groep 7, basisschool) droeg vervolgens op voortreffelijke wijze het volgende gedicht voor:

*Vertel mij hoe het was, want ik was er niet bij.
 Niet dat ik er bij wilde zijn,
 maar vertel mij toch hoe het was.
 Vertel mij hoe het voelde, want ik heb het niet gevoeld.
 Niet dat ik het wil voelen,
 maar vertel het mij toch maar.
 Vertel mij, was je bang?
 Of was je niet bang?
 Ja natuurlijk was je bang,
of niet?
 Vertel het mij...of wil je dat niet?
 Maar vertel mij, hoe was dat gevoel?
 Het hoeft niet,...maar het mag.
 Ik kan wel wat verzinnen, maar dat is niet echt!
 Want ik,...ik kan het niet weten.
 Of wel?
 Nee toch? Ik kan dat niet.
 Ik was er niet bij om te voelen wat jij voelde.*

Leden van de Re-enactmentgroep Red Horse bij de onthulling.

Na dit gedicht voerde wethouder Ed Warnier het woord, waarna hij samen met burgemeester Manon Pelzer het monument onthulde.

De ceremonie werd afgesloten door Wil van der Laan. Hij gaf zijn toespraak een persoonlijk tintje. Hij vertelde dat de aanleiding voor het monument, het sneuvelen van een pas 21-jarige jongeman, hem zeer ontroerd had. Hij vroeg zich af wat dit verschrikkelijke nieuws in Amerika bij de ouders van deze jongeman teweeg moet hebben gebracht. Hij had als vader van een zoon van dezelfde leeftijd wiens leven na een ernstig ongeluk aan een zijden draadje had gehangen, een vergelijkbare ervaring gehad. Jeugdigheid manifesteert zich volgens hem in bravoure en nonchalance. Hij heeft deze aspecten in zijn kunstwerk proberen te verbeelden door de helm ietwat scheef te plaatsen, het riempje los te laten hangen en het hemd open te laten staan. Het belangrijkste voor hem was echter de kop, die móest een 21-jarige jongeman voorstellen. Door zijn zoon hiervoor model te laten staan, heeft het beeld voor hem dan ook een sterke emotionele lading gekregen.

Léon Olislagers
 Jo Purnot

Het kasteel van Gronsveld gekraakt

Feiten en fictie rond een kanonskogel

Een boom in het kasteelpark moest gerooid worden, oud en der dagen zat. Het was mooi geweest, aan alles komt een eind, niets heeft het eeuwige leven.

De kasteelheer, noblesse oblige, vroeg een kapvergunning bij het college van B en W, niks van stiekem en in het geniep, 'bei Nacht und Nebel', en 'daar kraait geen haan naar', 'weg met die boom'.

Nee, het ambtelijke pad.

De fictie

De terzake bevoegde ambtenaar (een stagiair uit de gemeente Ooltgensplaat, tijdelijk werkzaam bij de gemeente Eijsden), ging onverwijd aan de slag. Aan de hand van het bevolkingsregister stelde hij vast dat de rekwestrant binnen de gemeente Eijsden woonachtig was. Na raadpleging van de kadastrale kaarten bleek dat bovenbedoelde boom binnen de gemeente zijn wortels had en ondanks de exotische herkomst volkomen in het park geïntegreerd was, zodat niets een gelijke behandeling in de weg stond.

De boom was ziek, zo bleek bij een inspectie ter plekke door een ambtenaar van de buitendienst. Bestudering van de vigerende richtlijnen betreffende het milieu, van gemeente, provincie, waterschap, Rijk, de habitatrictlijn van de Europese Unie, alsmede de aanbevelingen van de Stichting Das en Boom, van de Bond voor het welbevinden van Eekhoorn, Eenhoorn en Neushoorn boden geen mogelijkheid de kapvergunning te weigeren. De stagiair zag zich tot zijn spijt genoodzaakt het College van B en W te adviseren de vergunning dan maar te verlenen. Zulks geschiedde. Zijn werkdag zat erop.

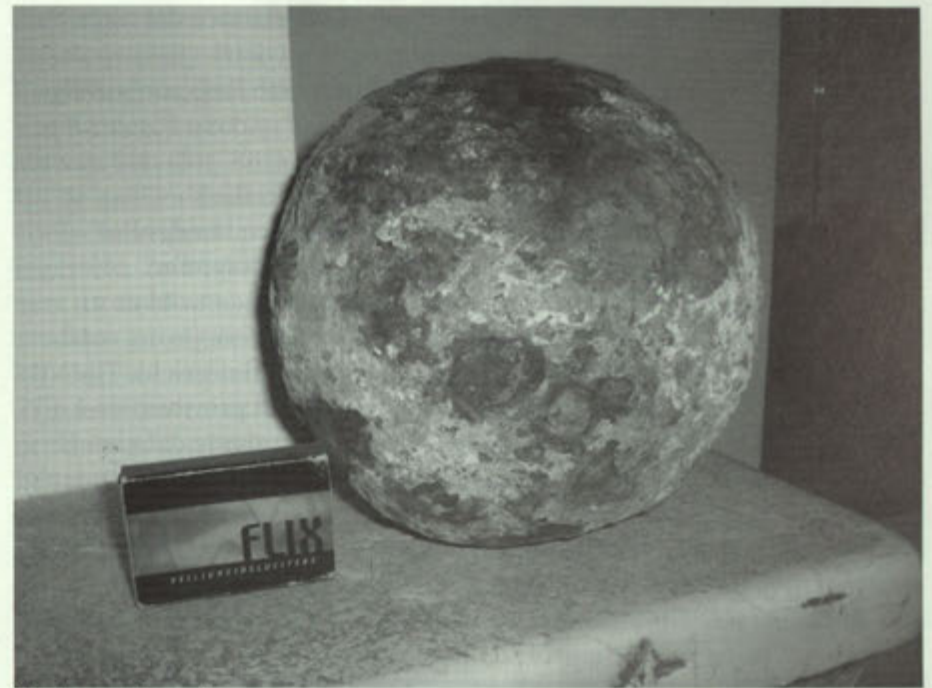
Tot zover de fictie.

De feiten

De bijl werd aan de wortel gelegd, de boom gerooid. Ruim hardhout voor een lange winter: de kasteelheer zit er warmpjes bij.

Tussen de wortels lag een verroeste kanonskogel. Hoe lang al?

Literatuur en het Legermuseum in Delft gaven het antwoord en aanvullende informatie. Dit soort projectielen dat 24 pond weegt, werd afgevuurd door de 24-ponder, een veldkanon dat rond 1650 algemeen gebruik werd. Het was een stuk geschut dat vooral bij belegeringen werd gebruikt om bressen te schieten in versterkingen.

De kanonskogel.

In onze streek had Luik een omvangrijke wapenindustrie waar ook kanonnen en kogels werden gesmeed en gegoten. De loop van het kanon was van brons, de kogels waren van gietijzer en het affuit (onderstel) was gemaakt van eikenhout met ijzeren beslag. Dit beslag alleen al woog 450 kg, de hele vuurmond woog 3500 kg. De bespanning bestond uit 10 trekpaarden. Dat lijkt veel maar het kanon moest ook door zwaar terrein verplaatst kunnen worden. De bemanning telde tenminste acht kanonniërs en twee kruitjongens die voor ieder schot, kruit en kogel van de kruitwagen naar het kanon moesten brengen, voor ieder schot 5 kg kruit.

Voor onderhoud en verzorging van een groep kanonnen: hoefsmid, wapensmeden, timmerlieden, leerwerkers, en menners en verzorgers van de paarden. Kortom een heel circus.

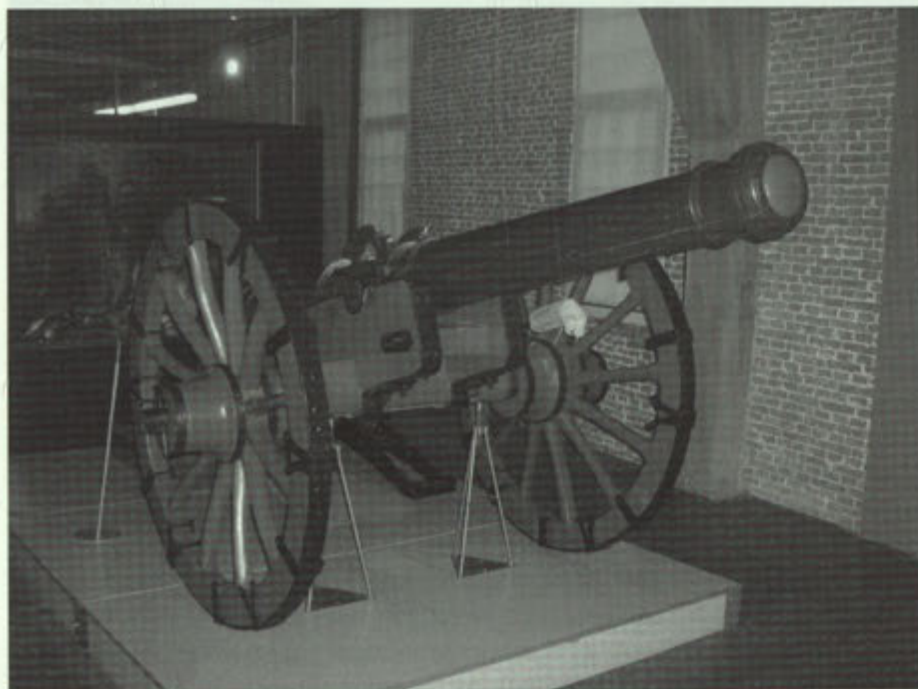
De effectieve kracht van dit kanon was maximaal 150 meter, richtmiddelen werden bij een belegering niet gebruikt, men richtte 'op het oog', het doel, de omwalling was niet te missen. De vuursnelheid was laag; na ieder schot moest het stuk met mankracht weer in de juiste richting gezet worden want door de terugstoot was het 'uit de koers'

geraakt. De loop werd inwendig 'gewist' om te voorkomen dat smeulende kruitresten het kruit zouden doen ontbranden voordat de nieuwe kogel was ingebracht. Na zes schoten werd de verhitte loop zorgvuldig gekoeld; dat duurde een half uur.

Tot zover de gevonden kogel. Nu het kasteel en de krakers.

In 1643 werd het niet bewoonde kasteel bezet door een honderdtal Hessische huzaren, huurlingen, tuig van de richel, met kapitein Cauwenbergh als commandant. Om aan de kost te komen trokken zij plunderend, met als uitvalsbasis Gronsveld, in de wijde omgeving rond. Een deel van hun buit verkochten ze, mogelijk ook in Maastricht. Tijdens die strooptochten kwamen zij ook in het gebied van het prinsbisdom Luik. De prins-bisschop, Hertog Ferdinand van Beieren, pruimde dat niet. (In die voorname kringen pruimde men niet, men nam hoogstens een 'prise': snuiftabak.)

Ferdinand was dan wel bisschop van Luik maar een wijding had hij nooit ontvangen, zijn oom en voorganger Ernest van Beieren trouwens ook niet. Hij bestuurde het bisdom in wereldlijke aangelegenheden, de gods-

Een 24-ponder in het legermuseum in Delft.

dienstige zaken werden behartigd door een echte bisschop, de wij-bisschop-coadjutor.

Ferdinand was behalve prins-bisschop van Luik ook nog aartsbisschop van Keulen, bisschop van Munster, Paderborn en Hildesheim en vorst-abt van Stavelot. Enfin, er zijn ook mensen die postzegels verzamelen. Bij de gewone Luikenaar was hij niet geliefd; hij had een aantal democratische vrijheden afgeschaft die door zijn oom-voorganger waren ingesteld. Zo besliste hij voortaan welke van de gekozen vertegenwoordigers uit de diverse standen en beroepsgroepen in de gemeenteraad mochten zitting nemen, boeken mochten alleen nog gedrukt worden nadat hij daarvoor toestemming had gegeven.

Zijn ondemocratisch optreden zorgde voor tweespalt in Luik, enerzijds een door advocaten geleide volkspartij, de 'Grignoux', anderzijds de bisschopsgezinde de 'Chiroux', de gegoede Luikenaren. Er ontstond een machtsstrijd, de Grignoux moesten het onderspit delven en een aantal van hen, waaronder de advocaat Sauveur, vluchtte naar Maastricht.

Later, toen Cauwenbergh gevangen was genomen, vond men op hem een brief van Sauveur waaruit bleek dat deze met een aantal Grignoux-aanhangers voornemens was zich bij de Hessen te voegen om gezamenlijk de rooftochten voort te zetten. Dit contact met Sauveur zou Cauwenbergh tenslotte nog enige 'benauwde ogenblikken' bezorgen.

Om aan de Hessische rooftochten vanuit Gronsveld een einde te maken trommelde de prins-bisschop een enorme troepenmacht op. 15.000 (ja, vijftienduizend) man voetvolk, voor het grootste deel boeren, 1200 cavaleristen, gecompleteerd met 300 man van de Luikse milite en een contingent van 300 man uit Aken. Als klap op de vuurpijl (toepasselijke beeldspraak) ook nog eens vier kanonnen uit het wapenarsenaal van de stad Luik, waaronder twee 24-ponders, die van de gevonden kogel.

Deze enorme troepenmacht, binnen het kleine Gronsveld, tegenover een schamele 100 Hessische huurlingen, sloeg het beleg voor het kasteel. In de huidige terminologie heet dat 'overkill'. De overgave van het kasteel werd geëist. Kapitein Cauwenbergh weigerde hooghartig: hij had kruit en kogels genoeg, zei hij. Geen groot strateeg die Cauwenbergh, eerder een praatjesmaker. De kanonnen openden het vuur en na een vijftigtal schoten was het kasteel een gatenkaas, maar u weet het: praatjes vullen geen gaatjes.

Kanonniërs uit die tijd, woest volk, baarljke duivels, zwart als de nacht door de wolken van zwarte kruitdamp die rond de kanonnen hingen. Het feit dat Sint-Barbara hun patroonheilige was, had geen louterende invloed op hun bloeddorstig taalgebruik:

Ferdinand van Beieren, prins-bisschop van Luik

'En eenmaal komt de dag, waarop wij allen wachten.
Dan gaan we naar de grens om de Belgen af te slachten.
Dan schiet het 7-veld met welgerichte schoten,
dat godvergeten tuig, kartetsen voor de kloten'.

Een strofe uit een Nederlands lied na de geslaagde Belgische opstand (1830). Voor alle duidelijkheid: het nu weer publiceren van dit lied heeft niets te maken met de dreigende invoering van het Belgische autowegen-vignet. En ook nu nog zingen kanonniers:

'Wat dreunt daar op de heide, wat blinkt daar in het verschie?
Wat dondert tussenbeide, dat men het stof niet ziet?
Wat trotse melodie.

Een strofe uit het artillerielied (zal tijdens de vredesoperaties in het kader van de Verenigde Naties waarschijnlijk niet worden gezongen).

Ontknoping en opknoping

Na de beschieting deden de Hessen nog een poging om uit de omsingeling te breken. Zonder succes, een aantal van hen sneuvelde. De bezetting vroeg om genade maar die kans hadden ze verspeeld, nog tijdens hun poging om te onderhandelen drongen de bisschoppelijke troepen het kasteel binnen. Alle krakers werden over de kling gejaagd, alleen Cauwenbergh kreeg een aparte behandeling. Aan het hoogste raam, dat uitzag op Maastricht, werd hij opgeknoopt 'zodat men (advocaat Sauveur?) hem van daaruit goed kon zien hangen'.

Opricht uitgeoerd, de prins-bisschop kon tevreden zijn.

Rest nog de vraag: Waar zijn de lijken van die honderd Hessische huurlingen gebleven?

Ergens binnen Gronsveld zou een massagraf kunnen zijn.

Hans Kengen

Streekmuseum

Mêt Nejaor 'nnen haonesjrie
Mêt Drykuuninge eng meh 't ês geng
Mêt Leechmis twie meh 't ês mie

Met dit gezegde werd vroeger het lengen der dagen aangeduid.

Wat een jaar heeft de sectie Streekmuseum weer achter de rug. Steeds meer organisaties van evenementen wisten Grueles te vinden om spullen uit ons museum te lenen. Bovendien is het aantal excursies in ons bescheiden museum weer gestegen. We hopen dat in 2008 deze groei zich voortzet, maar dan in een nieuwe, beter geoutilleerde accommodatie. Ook krijgen we bijna wekelijks spullen aangeboden. We komen handen te kort om alles op te knappen en ten toon te stellen. Onze laatste aanwinst is een oude wringer van een wasmachine. Deze wringer is nog puntgaaf en kan de oude wringer, die we al hebben, vervangen.

Bibliotheek

De bibliotheek van Gronsveld, die gelukkig de komende jaren open blijft, heeft Grueles gevraagd medewerking te verlenen aan een landelijk project in het kader van het thema "School en Boek". Voor alle leden van de bibliotheken was het boek "De gelukkige klas" van Theo Thijssen, gratis af te halen. Wij richtten een klaslokaal in uit de jaren twintig van de vorige eeuw met meubilair, boeken, lesmaterialen en wandplaten. Gilles Jaspars van de sectie Historie verzorgde in dit lokaal een les over de historie van Gronsveld.

Prijsvraag

Wij hebben bijna drie jaar lang een rubriek verzorgd waarbij een voorwerp moest worden gekoppeld aan een Gronsvelds spreekwoord. De respons was redelijk groot. Onder de juiste oplossingen van de prijsvraag uit het vorige nummer is wederom een weggeefjaarabonnement (als u met Kerstmis nog gaat scrabbelen) verloot. De gelukkige winnaar was Zjôf Pittie uit de Oeslingerstraat. De klompen met de daaraan bevestigde planken zijn "trèjplaanke" in het Gronsvelds. Ze werden gebruikt om de grond aan te treden na het inzaaien. Van iemand met bijzonder grote voeten werd gezegd: "Dè hêt veuj wie trèjplaanke."

Een aparte vermelding verdient de inzending van Zjêf Notermans uit de Stationsstraat. Hij zond het volgende, in het Gronsvelds niet bekende, spreekwoord in: "Es èine kloomp neet sjiét bié d'n iéste sjriet, sjiète noets." Vertaling: Als een klomp niet slijt bij de eerste pas dan slijt hij nooit. Betekenis: alles is vergankelijk??

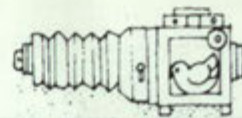
Deze keer wordt de prijsvraag iets gewijzigd. Wij zoeken nu een spreekwoord dat bij deze foto past (die overigens niet in Gronsveld is gemaakt).

Onder de juiste oplossingen wordt een jaarabonnement voor ons periodiek verloot. U kunt schriftelijk reageren: Frans van de Weerd, Rijksweg 153a, 6247 AD Gronsveld of per mail fransvandeweerd@home.nl. En ook nu mag u uiteraard weer gebruik maken van het Gronsvelds woordenboek dat ook op internet is te raadplegen (www.grueles.nl, klik op Groéselder Diksjenèr).

Sectie Streekmusuem

Foto

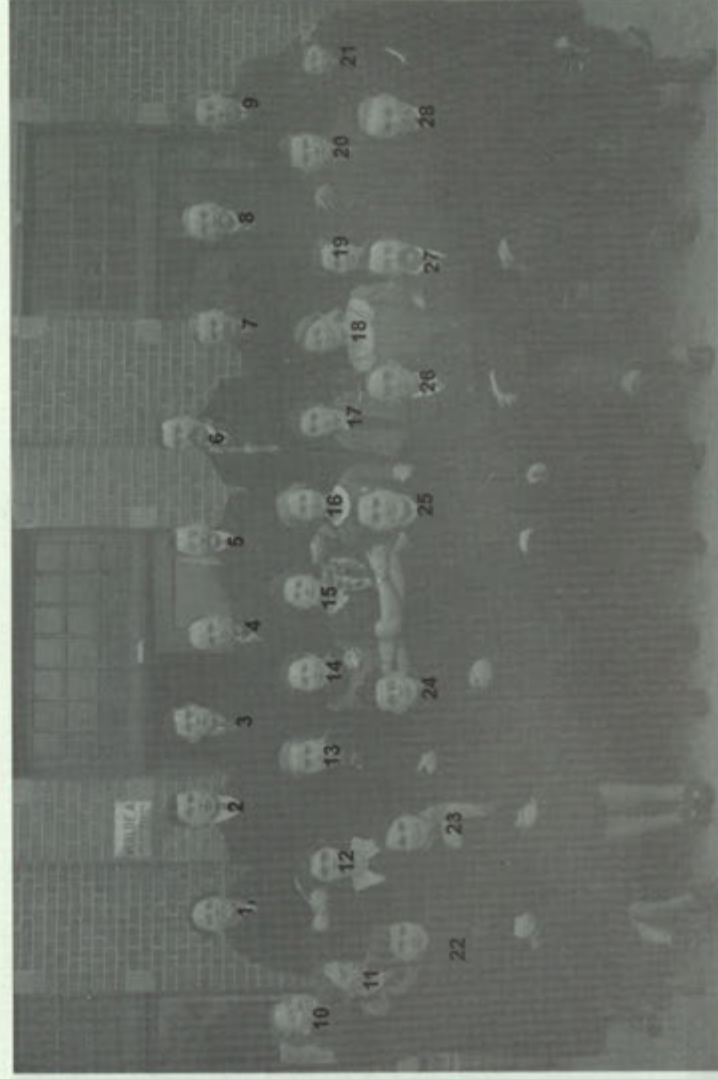

Carnaval 1983. Frans Huits als tambour-maitre. Links van hem o.a. Theo Huveners, rechts van hem o.a. Maria Waber-Bessems en Maria Martin-Jaspars als tamboers.

1938. Feest Veeverzekering en Boerinnenbond

1959. Zjask Houwer in café 'De Wierde' met de leden van de...

1 Mevr. Doumen-Aldenhoven, 2 Mathijs Roosen, 3 Bèr Houten, 4 Dhr. Srijders, 5 Zjeu Goessen, 6 Zjang Aarts, 7 Dhr. Purnot, 8 Dhr. Van de Weerd, 9 Fönne Houten, 10 Angeline Bouchoms-Goessens, 11 Anneke Kenes, 12 Juf. Peters, 13 Bertien van de Weerd-Goessen, 14 Mia Sijstermans-Doumen, 15 Jeanne Starren-Clairbois, 16 Jeanne Goessen, 17 Juf. Joskin, 18 Lena van de Weerd, 19 Juf. Joskin, 20 Lambert Schrijnemaekers, 21 Mevr. Van den Donk, 22 Mevr. Visser, 23 Mevr. ???, 24 Kapelaan Phillens, 25 Eerwaarde Heer Bemelmans, 26 Drik Bouchoms, 27 Hubert Schrijnemaekers, 28 Dhr. Duysens

1952. Verkenner naar Eupen. V.l.n.r. Laur Doyen, Theo Hessels, Zjêf Doyen, Freddy Doensen, Ludo Willigers, Zjaak Heijnen.

1980. Harmoniezaal gezien vanaf de Harmonieweg.

1959. Zjaak Heijnen in café de Keyzer, bij zijn eerste buut.

Geziën

Voor de alerte wandelaar zou onze vorige "ateröm" geen enkel probleem geweest moeten zijn. Vanaf de straat kun je er al een groot gedeelte van zien. Lizette Baenen en Jo Broex zijn de eigenaars van deze boerderij, Rijksweg 112. Lizette en Jo kochten haar in de zomer van 1972. Hier werden hun drie kinderen geboren: Nicole, Thomas en Arlette.

In de sluitsteen boven de poort staan het bouwjaar 1903 en de letters NS en HB, de initialen van Nicolaas Spronck en Hubertina Broex, de eerste bewoners van dit pand.

In 1943 kochten de vader en moeder van Jo, Nicolaas Broex en Elisabeth van den Broeck, het pand. Zes kinderen kregen zij: Mariëtte, Lily, Jo, Josien, Hub en Monique.

Lizette, zelf boerendochter, woonde in Honthem toen Jo haar leerde kennen. Zij trouwden op 18 januari 1975. Honthem behoorde tot 1982 bij de gemeente Gronsveld en behoort nog steeds tot de parochie Cadier en Keer. Op een opmerking als: "Ao, dan bis dich gèine échte Groéseldener" reageert Lizette dan ook terecht: "Ich been zier ziëker geboëre ién de gemejnte Groéselt."

Jo nam de boerderij van zijn ouders over en ging later over van gemengd boerenbedrijf naar fruitbedrijf. Inmiddels wordt zoon Thomas voorbereid om het bedrijf over te nemen.

De boerderij heeft nog de originele gewelfde kelder van mergel. Aardig te vermelden is dat de woning van Jean Houten, Rijksweg 114, die tegen de boerderij van Lizette en Jo ligt, rond dezelfde tijd is gebouwd en dat deze twee boerderijen elkaars spiegelbeeld zijn. Het hele stuk grond behoorde toen aan de familie Spronck.

Onze volgende opgave is naar mijn mening een hele moeilijke. Ik was hier nog nooit achterom geweest en ik was dan ook zeer verrast door wat ik daar zag.

Sjef Caris

Rariteiten

Weer is er een jaar voorbij en weer kunnen we vaststellen dat u ons nog steeds weet te vinden met allerlei waarnemingen en vondsten. Blijf dit vooral doen! Het stelt ons in staat om een goed beeld te krijgen van wat er allemaal om ons heen leeft of bloeit en het stelt ons in staat om wat kennis te delen met u als waarnemer. Daarnaast staan ook wij zo nu en dan versteld van vondsten die onze stoutste dromen overtreffen. Flink geholpen door de klimaatverandering, maar zo nu en dan ook door menselijk handelen, waren de bijzondere waarnemingen dit jaar echt bijzonder!

Allereerst hadden we een uitzonderlijk zachte winter. Wellicht kunt u zich nog herinneren dat tijdens de winter het gras zijn groene kleur heeft behouden en dat de eerste grasmaaiers al medio februari te horen waren. De familie Wolfs, Rijksweg 86, zag op 17 februari tijdens een wandeling nabij de Beuk bij de ingang van de grote groeve al een vleermuis tegen de wand zitten. En de temperatuur bleef stijgen. Vanaf begin april kregen we met een veertig-droge-dagentijd te maken die deed denken aan Zuid-Frankrijk. Het werd zelfs dor en stoffig. De zachte winter en het droge en warme voorjaar waren er wel de oorzaak van dat dassen hun winterrust regelmatig onderbraken, slechts weinig voedsel konden vinden en dus in slechte conditie aan het voortplantingsseizoen begonnen. Gevolg: aanzienlijk minder jonge dassen. Opvallend was ook de enorme achteruitgang van Europese kanaries. In tegenstelling tot een gestage groei van het aantal broedparen (tot ± 20) in de laatste jaren, bleef het dit jaar opvallend stil. Slechts enkele waarnemingen en niet één broedpaar werd vastgesteld. De oorzaak hiervan is niet bekend maar wij vermoeden dat in de periode voorafgaand aan het broedseizoen te weinig graszaad, het lievelingsvoedsel van de Europese kanarie, beschikbaar was vanwege de droogte.

Bosuilen

Waarschijnlijk als gevolg van de zachte winter, waren gedurende de hele maand februari in Gronsveld drie territoria bezet. De bosuilen hebben gebroed in het Europapark, in het kasteelpark en in de tuin van huize Dennenlust aan de Rijksweg (Böske van Sjpawwe). Zoals bekend broeden bosuilen erg vroeg in het jaar omdat dan de nachten het langst zijn en ze dus veel tijd hebben om op jacht te gaan. Drie territoria zo dicht bij elkaar leveren af en toe wel spektakel op. Bosuilen zijn in de broedtijd sowieso al luidruchtig en als de mannetjes dan ook nog eens zo dicht bij elkaar zitten, roepen ze extra veel. Avond aan avond was het gehuil over en weer te horen. Op 7 februari 's avonds belde Jan Starmans, Broekstraat, met de vraag welke uil hij toch elke avond hoorde. Hij liep met de telefoon naar buiten, ik deed hetzelfde, en even later hoorde ik via de telefoon en vanuit mijn tuin een roepende bosuil in het Böske van Sjpawwe. Tot twee keer toe was ik zelfs getuige van een heus territoriumgevecht. Het speelde zich af in de notenboom in onze tuin aan de Sjnuydersstèg. We werden door een luid roepende bosuil naar buiten gelokt. Om een goed zicht te hebben deden wij de tuinverlichting aan en we zagen een bosuil laag in de notenboom zitten. De verlichting deerde hem niet. Ook trok hij zich niets van mij aan toen ik hem tot op 5 meter naderde. Al snel begreep ik waarom. Een tweede mannetje was inmiddels ook in de notenboom neergestreken. Binnen enkele tellen vlogen ze elkaar roepend en blazend aan. Het gevecht was ook zo weer afgelopen. Eén mannetje vloog terug naar het böske van Sjpawwe, het andere naar het kasteelpark.

Dassen

In haar weiland aan de Voerenweg trof Josien Hessels op 24 februari een "verwarde" das aan. De das had zich verstopt tussen balen hooi en maakte geen aanstalten er vandoor te gaan toen Josien hooi wegnam om de paarden te voeren. Ze probeerde hem te verjagen, hetgeen uiteindelijk lukte. De volgende ochtend was de das weer op dezelfde plek present. Dit ritueel herhaalde zich enkele dagen achter elkaar totdat de das niet meer terugkwam.

Op 11 april vond Guido van der Mullen nabij de grote dassenburcht in Dommelsgraaf een dode das die al flink was aangevreten. Zoals op bijgaande foto te zien is, was de inhoud van de buikholte al verorberd. Volgens dassenkenners was dit het werk van soortgenoten. Wij vinden dat wellicht luguber, maar in de natuur gaat niets verloren.

Rattenslang

Op 23 juni deed René Hillegers melding van een dode slang. Ineke Wijnhoven (bewoonster van "t hoés van Vëus Hoube oppen Êkkelderwëg") had deze slang gevonden op het rijwielpad. De slang was wellicht door een fietser overreden. Ik zei tegen René dat slangen in onze contreien nauwelijks voorkomen, wel hazelwormen.

Het bleek toch een echte slang te zijn. Ze was 120 centimeter lang, oranje met goudbruine strepen en ze had de dikte van een fietsband. Het was zeker geen inheemse soort.

Met behulp van internet was het raadsel snel opgelost. Deze schitterende slang bleek een korenslang of rode rattenslang te zijn. Ze komt alleen in Noord-Amerika voor. Bij de omschrijving las ik tot mijn verbazing dat het een "beginnerslang" is! Dit wil zeggen dat deze slang heel tam is, niet bijt en niet giftig is en dus uitermate geschikt is om een terrarium mee te beginnen. Ook het fokken van deze slangen schijnt een fluitje van een cent te zijn. Het is dus vrijwel zeker dat deze slang ontsnapt is uit een terrarium of erger nog, is vrijgelaten omdat het baasje erop was uitgekeken. De rode rattenslang eet bijna alle soorten knaagdieren, vooral muizen en jonge ratten. Ze produceren geen gif maar wurgen de prooidieren. René vertelde nog dat hij eenzelfde slang een jaar eerder ook al had gezien in het struikgewas nabij de vindplaats.

Op de foto is goed te zien dat de slang enige tijd voor zijn dood nog een prooi heeft verorberd.

Kameleonspin

Op 23 augustus ontdekte Jan Waber (van Pieke) op het zadel van zijn fiets een heel bijzondere spin. Het was een witte spin met smalle bruinrode strepen aan de zijkant. Na enig speurwerk bleek dat het hier de kameleonspin betrof. De kameleonspin behoort tot de familie van de krabspinnen. Deze soort dankt haar naam aan de krabachtige poten die zijwaarts gericht zijn. De twee voorste poten zijn duidelijk langer dan de achterste. De naam kameleonspin lijkt ook wel logisch, want deze spinnen hebben het vermogen om van kleur te veranderen, waardoor ze volledig in hun omgeving opgaan. Daar wachten ze, verstopt tussen bloemblaadjes, geduldig op niets vermoedende insecten. In 2006 werd de kameleonspin door spinnendeskundigen uit 21 Europese landen verkozen tot spin van het jaar. Het is maar dat u het weet. Wat de spin op het zadel van Jan te zoeken had zal wel nooit worden opgehelderd.

Waterral

17 mei, Hemelvaartsdag. Net toen ik thuis kwam van het bezoek aan enkele communicantjes ging de telefoon. Louis van Caldenborgh van café 't Vroendel, zei dat er een "kuke" over het terras liep waarvan hij zeker wist dat het geen gewoon "kuke" was. Of ik eens wilde komen kijken. Hij had het kuiken namelijk gevangen en in een doos gestopt. Een van de cafégasten, Harrie Indebraek, hoorde ik er nog aan toevoegen: "'t Kuke hèt groete puu en 'nne sjnäovel wie de Belsje vlag." Hoewel ik er niets van verwachtte, ben ik toch maar even gaan kijken.

Toen ik daar aankwam heerste er een hilarische stemming en had ik echt het gevoel dat ik bij de neus genomen werd. Dat gevoel werd nog sterker toen ik de doos zag. Die was zo groot dat er met gemak vier volwassen kippen in konden scharrelen. Maar... toen ik in de doos keek, was ik meteen stomverbaasd. Ik zag het kuiken van de waterral, ongeveer een week oud, stilletjes weggekropen in een hoekje van de doos en ik vroeg me tegelijkertijd af waar dat kuiken dan in godsnaam vandaan kwam. Waterrallen zijn broedvogels van moerassen en rietkragen en broeden niet in Zuid-Limburg.

Helaas had ik mijn fototoestel niet bij me en ik ben toen vlug naar huis gefietst om het te halen, onderweg almaar peinzend waar dat kuiken vandaan kon komen. Ik herinnerde me dat enkele jaren geleden een volwassen waterral bij Louis Boon op de zolder van zijn schuurtje was aangetroffen (zie *Gruetes* 25^e jaargang nr. 4 blz. 163). Maar dat was eind augustus, tijdens de najaarstrek en dan is bijna alles mogelijk. Maar nu was het voorjaar en bovendien betrof het een kuiken dat nog niet kon vliegen. Waterrallen zijn tijdens de broedtijd gebonden aan een waterrijke omgeving.

Toen schoot me te binnen dat Jan Piet Rietdijk achter zijn woning aan de Kampweg jaren geleden het weiland heeft omgetoverd tot een waar water- en rietlandparadijs. Ik heb het kuiken meegenomen naar een van de grote poelen bij Rietdijk en heb het daar losgelaten. Het verdween met grote passen over de waterplanten heen in het riet. Voor mij was het zonneklaar dat de jonge waterral weer thuis was.

Enkele dagen later heb ik mevrouw Rietdijk gesproken en haar uitgelegd waarom ik bij de vijvers was geweest. Het bleek dat zij al die tijd de waterral voor een waterhoentje had aangezien.

Daarmee is het mysterie van de waterral bij Louis Boon, de buurman van Rietdijk, ook opgelost.

Koninginnenpage

Zaterdag 16 juni kreeg ik een telefoontje van Bert Janssen. Zij had enkele weken daarvoor een aantal rupsen van de koninginnenpage in de tuin verzameld en met wat groen in een schoenendoos gestopt, in de hoop dat de rupsen zich zouden verpoppen en dat ze de "geboorte" van koninginnenpages van dichtbij kon meemaken. Al snel begonnen enkele rupsen zich te verpoppen, andere bleven doen wat rupsen altijd doen: eten! 16 juni was het dan zover. Bert keek voorzichtig in de doos en zag tot haar verbazing dat er al enkele vlinders uit hun cocon waren gekropen. Uiteraard gaf Bert ze meteen de vrijheid.

Het unieke aan onderstaande foto is, dat drie van de vier stadia van het vlinderleven te zien zijn. De rups, de cocon en de vlinder. Alleen het eitje ontbreekt.

Plakker

4 juli trof Maarten Heijnen in zijn tuin een mooie harige rups aan die hij niet kende. Hij vroeg mij om uitleg. Die kon ik helaas niet geven, ook mijn kennis is slechts beperkt. Pim kwam er via Google achter dat het de rups van "de plakker" was. De plakker is een dagactieve nachtvlinder. De spanwijdte bedraagt tussen 32 en 55 millimeter. Hij is onopvallend grijs. De antennes van het mannetje zijn opvallend groot en hebben de vorm van een vogelveer.

De vlinder komt algemeen voor en is plaatselijk zelfs een plaag. De rupsen komen het meest voor op eik, berk, linde en soms ook op lariks. Komen ze massaal voor, dan zijn ze in staat om een boom in hoog tempo

volkomen kaal te vreten. Bij lariksen kan dat tot de dood van de boom leiden. De vliegtijd is eind juni tot en met augustus. De vlinder overwintert niet, de eitjes wel.

Hoornaarzwefvlieg

25 augustus stond Gidia Heijnen aan mijn deur met een bijzonder insect. Anders dan het eerste deel van de naam van dit insect doet vermoeden betreft het een volkomen ongevaarlijk beestje dat behoort tot de familie van de zweefvliegen. De hoornaarzwefvlieg wordt groter dan de meeste andere soorten zweefvliegen. Ze kan 2,5 centimeter groot worden. De vlieg leeft van nectar en stuifmeel. De naam hoornaarzwefvlieg heeft het insect gekregen omdat het sprekend op een gevaarlijke soort lijkt: de hoornaar, die tot de wespenfamilie behoort. Het lijken op een gevaarlijker soort heet mimicry. Afwijkend en heel opmerkelijk is de ontwikkeling van de larve. Veel soorten zweefvlieglarven eten bladluizen, maar de larve van deze soort leeft op de bodem van een bewoond wespennest. Hier voedt de larve zich voornamelijk met afval zoals dode wespelarven en stervende wespen. Hoe de weerloze hoornaarzwefvlieg het voor elkaar krijgt om zonder herkend en gedood te worden het nest binnen te dringen, is niet bekend (mimicry?). De hoornaarzwefvlieg is voornamelijk een mediterrane soort en is in België en Nederland zeker niet algemeen. Ook voor deze soort geldt dat ze onder invloed van de klimaatverandering haar gebied in noordelijke richting heeft uitgebreid.

Mocht u iets bijzonders waarnemen in de natuur, laat het ons weten. We worden er allemaal een beetje "rijker" van.

Hub. Reumers

Pim van de Weerd

Kên d'r hön nog

Jeu Waber

Matheus Hubertus Carolus (Jeu) Waber werd geboren in Gronsveld op 31 december 1900. Hij was de jongste van de tien kinderen van Karel (Kasj) en Jeanette Scheepers (Nêt van Liébeke). Van die tien kinderen waren er vier heel jong gestorven. Zijn geboortehuis stond boven in het dorp, nu Rijksweg 158, achter de slagerij van zijn oom Wöm. Na de lagere school in Gronsveld vertrok Jeu naar Luik om er een vak te leren. Luik was toen een zeer welvarende stad, toonaangevend op veel gebieden. De industrie had er welvaart gebracht en daarvan profiteerden alle sectoren. Er waren eersteklas restaurants, traiteurs, patissiers en modezaken, maar ook broodbakkers en meubelmakers. Aanvankelijk had Jeu voor het bakkersvak gekozen. Ruim een jaar werkte hij bij een bakker tot hij besloot om toch maar meubelmaker te worden. Er was in Luik ook een grote keuze aan topmeubelmakers dus een leerplaats vinden was geen probleem. Bij het onverwacht binnenvallen van de Duitsers in België op 4 augustus 1914, het begin van de Eerste Wereldoorlog, was Jeu nog aan het werk bij een meubelmaker in Luik. In Gronsveld kon men vanaf de bosrand de vrijwel totale vernietiging van Visé volgen. Iedereen die familie of vrienden in het Luikse had, maakte zich grote zorgen. Toen Jeu een dag later nog niet thuis was gekomen, besloot zijn

± 1930. Rijksweg onder in het dorp. Links vooraan het huis van Marian Haesen, nu de Fietsenwinkel, en daarnaast bakkerij Jacobs-Haesen, nu patisserie Peter Lemmens.

moeder hem te gaan halen. Zonder na te denken over de risico's van zo'n actie nam zij in Gronsveld de trein naar Luik die wonder boven wonder nog reed. Nog diezelfde avond was ze terug in Gronsveld met haar zoon. Vanaf dat moment was het voor vier jaar afgelopen met de drukke handelscontacten tussen Luik en onze regio. Jeu ging nu in Maastricht aan het werk bij meubelmakerij Bancken in de Rechtstraat. In 1917 begon Haj van Eudem (Goessens) als zelfstandig meubelmaker. Hij was zes jaar ouder dan Jeu en had ook in Luik en later in Maastricht gewerkt en kende Jeu als een serieuze hardwerkende jongen en zag in hem een toekomstig vakman meubelmaker. Hij vroeg Jeu bij hem te komen werken en dat gebeurde. Haj had van Zjang van de Weerd (d'n Dikke) het danszaaltje gehuurd. Het zaaltje lag boven de bakkerij achter het café, nu de "Kerteermèister". Alleen met Bronk en kermis moest het zaaltje beschikbaar zijn als dansgelegenheid. Jeu werkte bij Haj totdat hij in 1928 ook zelfstandig werd. Hij had hiervoor een werkplaats gehuurd achter het huis van de familie Mingels, hoek Hennemettenstraat, nu kapsalon Jean Meertens. Alle begin is moeilijk, maar het lukte Jeu om in deze economisch slechte tijd niet enkel te overleven maar zelfs een reputatie als vakman op te bouwen. Intussen had Jeu de liefde van zijn

1934. Bij de werkplaats van Jeu. V.l.n.r.: Lena Haesen (môjer), Jeanne, Jeu, Fien Lemmens-Jacobs (van d'n Haos), Marie Waber-Jacobs (van d'n Haos), Lène Waber (uit Heer), Geel Waber. Op de voorgrond Lène Waber.

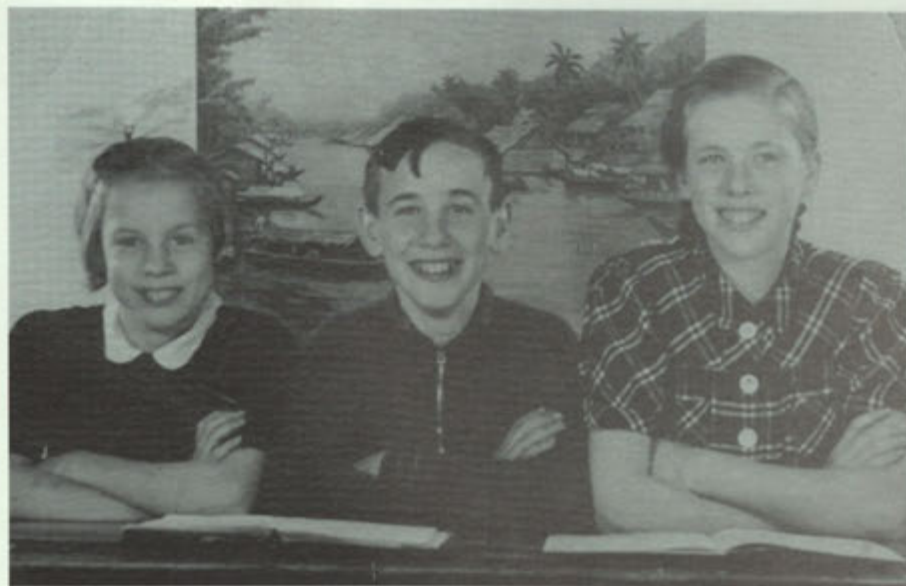

Achter de werkplaats. Jeu, Chêl, Jean van de Weerd.

In de tuin. Achter v.l.n.r.: Jan, Liza, Jeanne, tant Marie, Harrie. Midden v.l.n.r. Chêl en Harrie (uit Heer). Voor: v.l.n.r. Riny, Josine (uit Heer), Josine.

leven gevonden. Het was Maria Anna Elisa Jacobs uit Gronsveld, beter bekend als Liza van d'n Haos. Haar ouders waren Henricus Willem Jacobs en Maria Joanna Helena Haesen. Zij werd geboren op 27 december 1905. Haar geboortehuis lag aan de Rijksweg, nu Patisserie Lemmens, waar haar ouders toen ook al een bakkerij hadden. Op 17 september 1931 trouwden Jeu en Liza en ze gingen wonen bij een tante van Liza, Marjan Haesen, die een huis had naast het geboortehuis van Liza, nu de Fietsenwinkel. Daarvoor was hier café D'n Haos gevestigd. Hier bouwde Jeu zijn eigen werkplaats die hij nog vele malen zou verbouwen, zoals de uitbreiding in 1944 tot "de groete wêrkplaots" met daarin alle machines die nodig waren voor een modern bedrijf. Later kwamen er een winkel en een toonkamer bij. Jeu en Liza bleven er hun hele leven wonen en werken. Hier werden ook hun 13 kinderen geboren, waarvan er drie heel jong stierven. Lène (1932), Jeanne (1933), Mieke (1934, +1936), Els (1936), Michel (1937), Annie (1939), Pjërke (1943, +1944),

1948. V.l.n.r. Annie, Chêl, Els.

± 1950. Voor het huis. Achter v.l.n.r.: Els en Mieke en Lène (uit Heer), Lène, Miet Dassen, Els, tant Merie. Voor v.l.n.r.: Riny, Josine, Josine (uit Heer), Annie.

V.l.n.r. Josine, Annie Pinckaers, Riny.

Josine en Riny (tweeling 1944), Jan en Harry (tweeling 1948), Bertie (1951, +1955) en Mathieu (1952).

Het vakmanschap van Jeu was inmiddels in de wijde omtrek bekend. Zijn Delftse porseleinkast, gemaakt van wortelnoten en met de hand gepolitoerd, was een van zijn pronkstukken. Ook zijn rankenkast en kolommenkast behoorden tot zijn toppers. Intussen had Jeu tien man personeel. Op een dag kreeg hij uit Midden Limburg per briefkaart een bestelling voor een porseleinkast. Op de kaart was een Delftse kast getekend, geen adres, alleen de mededeling: "Aan de meubelmaker in Gronsveld die deze kasten maakt." Hoewel er meerdere meubelmakers in het dorp waren, kwam de kaart toch bij Jeu in de bus. Naast zijn drukke werkzaamheden had Jeu toch ook nog tijd voor andere dingen. Hij was lid van het mannenkoor, beter bekend als de "Wejzaank" en de toneelvereniging. Op zondag ging hij bij d'n Dikke beugelen en kaarten. Ook was hij geïnteresseerd in sport met name in voetbal, wielrennen en schaatsen. Toen in de jaren vijftig de televisie zijn intrede deed was hij er als de kippen bij. Toen er voor het eerst een herhaling kwam van een doelpunt sprong hij op en riep: "Hoe is het mogelijk, twee doelpunten in één minuut en allebei precies het zelfde." Dat heeft hij later nog vaak moeten horen. Ook had hij een hok met postduiven waar hij veel mee experimenteerde. Een methode was "op weduwschap" waarbij de

H. Communie. V.l.n.r.: Annie, Riny, Els, Josine, Jan, Harrie. Vooraan Bertie.

De eerste en enige vakantie van Jeu en Liza samen. Rechts dochter Lène.

Vertrek Lène naar Soedan vanaf de helihaven op de Griend Maastricht.
Uitgezwaaid door de hele families Waber en Coolen.

mannetjesduif een week voor hij naar bijvoorbeeld Zuid Frankrijk werd vervoerd, om daar met duizend andere duiven te worden gelost, apart werd gezet, zonder vrouwtje dus. De veronderstelling was nu dat deze duif niet alleen energie had gespaard maar ook heel gemotiveerd was om snel naar huis te vliegen. Het resultaat was overigens niet altijd evident. Toen zijn dochter Jozien verkering kreeg met haar latere echtgenoot, een Oostenrijkse apotheker die bij Bayer in Keulen werkte, zag hij nieuwe mogelijkheden. Doping in de duivensport was, hoewel verboden, een verschijnsel in opkomst. Hij kreeg Georg, zijn aanstaande schoonzoon, zover dat deze hem van bij Bayer vitaminepreparaten meebracht die hij zijn duiven toediende, vooral voor lange vluchten. Helaas was de werking daarvan ook niet altijd wat hij ervan gehoopt had.

Jeu rookte graag en dus veel. Het bruine pakje Caballero was altijd onder handbereik. Toen zijn huisarts uit Eijsden hem had aangeraden wat minder te gaan roken, had Jeu weer een creatieve oplossing. 's Morgens bij het binnenkomen van de werkplaats haalde hij het pakje sigaretten door de lintzaag waardoor hij nu 40 sigaretten had, die maar half zo slecht waren. Zijn vrouw Liza, deed naast duizend andere dingen in haar grote gezin, ook nog de boekhouding voor het bedrijf en dat was maar

Achter de werkplaats. V.l.n.r.: Jeu, Liza, pa Coolen, Josine (uit Heer), ma Coolen, Josine, Annemie Lemmens, Peter Lemmens, Annie, Chêl.

goed ook. Zij gebruikte zijn handtekening en dat ging altijd goed. Toen Jeu een keer zelf iets had ondertekend zei Liza meteen: "Wat heb ste noé gedoën, dat liék neet op dyng haandtekening, dat kömp truk huur." En zo geschiedde.

Jeu was een echte liefhebber van verkleedpartijen en vooral van "vastelaovend". Hij maakte veel werk van zijn "pekske" en ook zijn kinderen konden hierbij op zijn hulp rekenen. Zo was hij weken voor carnaval al bezig ervoor te zorgen dat iedereen met wat aparts de optocht in kon. Zijn fantasie kende geen grenzen. Vooral zijn dochters hebben deze fascinatie voor carnaval en originele uitdossingen van hem overgenomen.

Jeu nam zijn kinderen op zondagmiddag vaak mee naar het bos en in de winter, als er sneeuw lag, ging hij met hen sleeën. Liza was een geweldige gastvrouw. Zij kon koken als de beste, dat had zij van haar moeder Lena geleerd. Met bronk en kermis was haar grote keuken vaak nog te klein. Niet alleen haar eigen grote gezin schoof dan aan, maar ook hun familie uit Heer plus vriendjes en vriendinnetjes van de kinderen en vaak ook nog andere ongenode gasten. Het was net een duiventil.

Liza in afwachting van de bronkprocessie.

Jeu was een tevreden mens. Afgunst was hem vreemd. Een van zijn wijsheden was: 'nne mêns dè zjeloes ês, kênt hebbe wat 'r wêlt, dan hêit 'r nog niks."

Na zijn vijftenzestigste ging Jeu het wat rustiger aandoen, zijn oudste zoon Michel had intussen de leiding in het bedrijf overgenomen. Dat was ook het moment dat Jeu stopte met sigaretten roken. Hij stapte over op sigaren. Tien dikke bolknakken per dag, want sigaren waren gezonder wist hij. Hassink, die onder andere betonblokken fabriceerde, kwam regelmatig in de werkplaats met het verzoek om een of andere mal te maken. Als hij de mal kwam halen zei hij: "Ik zal je een doos sigaren laten bezorgen", maar dat werd vergeten. Toen hij dat na een paar keer weer beloofde, zei Jeu: "Dat ês good, meh neet zoe 'n sjtrange wie de vurige kier."

Toen zijn oudste dochter Lène in de jaren zestig, na jaren met haar gezin in Afrika en Azië te hebben gewoond, in Londen terecht kwam, vond

Zondag bij Jeu. V.l.n.r.: Jeu, Lyjo, Geel.

Liza met haar zus Marie op het terras bij de Grenedeer.

1982. Bruiloft van Jan en Elly. Links Liza.

Liza het tijd om haar te gaan bezoeken. Jeu zag niets in dat reizen, varen en vliegen. Hij moest trouwens ook de duiven verzorgen. Liza ging alleen, heen met de boot, terug met het vliegtuig, een hele onderneming in die tijd. Later bezocht zij ook haar dochter Josine en haar gezin in Wenen.

Jeu nam meer tijd voor zijn kleinkinderen, die graag bij opa en oma kwamen. Bij de kwajongen, die Jeu altijd was gebleven, voelden zij zich zeer op hun gemak. Daarbij zorgde oma dat er altijd iets lekkers was. Alles zag er zo mooi uit. Het mocht echter niet duren. Op 17 september 1974 overleed Jeu vrij plotseling en veel te jong aan een anorisma, zijn familie verslagen achterlatend. Liza bleef nog negen jaar het middelpunt van haar familie, die op zondagmiddag massaal bij haar op de koffie kwam. Ze overleed op 19 augustus 1983 in haar eigen huis temidden van haar zeer bedroefde kinderen en kleinkinderen. De zondagmiddagen zouden nooit meer hetzelfde zijn.

Wallie van de Weerd

Rectificaties/aanvullingen

Theo Lahaije (Eindhoven) gaf ons de naam van de man rechts op de foto op pagina 145 van het vorige nummer: Fréns Joskin.

Corrie van Eijdsden-Tillie (Herkenbosch) gaf ons nog enkele ontbrekende namen van de groepsfoto op pagina 118.

Nummer 20: Drikske Mingels, nummer 21: zijn vrouw Sabina Teheux, nummer 10: Gène Mingels.

Inhoudsopgave "Grueles" jaargang 27, 2007

Rubriek en artikel	afl.	blz.
Dialect		
Addie	1	4
Iéste Broonk	2	52
D'n awwen tiéd	2	56
Klejn Broonk	2	58
De Katteliéke Illustratie	3	92
Waffele	4	154
Dorp en milieu		
Het stenen wegwuis hoek Voerenweg-Brandwegske	1	18
Foto		
-	1	28
Kerstviering in de Harmoniezaal	1	30
-	2	70
-	3	116
Huwelijk van Mathieu Dassen en Maj Lardinois	3	118
-	4	175
Feest Veeverzekering en Boerinnenbond	4	176
Geziën		
Wien en Maria Doyen, Rijksweg 122	1	31
Jo Schiepers, Rijksweg 58	2	73
Marcel Willems en Lilian Felix, Stationsstraat 2A	3	120
Jo en Lizette Broex, Rijksweg 112	4	180

Rubriek en artikel afl. blz.

Historie		
De geschiedenis van het Kerkelijk zangkoor van Gronsveld	1	6
Mijn herinneringen aan Gronsveld in de jaren dertig van de vorige eeuw	2	60
De bevrijding op 13 september 1944 en haar nadagen	3	96
Het nieuwe monument	4	159
Het kasteel van Gronsveld gekraakt	4	166
Kên d'r hön nog?		
Zjôf Thomma	1	36
Haj Goessens (van Nelia)	2	79
Mathieu Dassen en Maj Lardinois	3	136
Jeu Waber	4	189
Natuur		
De coloradokever	1	33
De eikenprocessierups	2	75
Ommetje tussen Gronsveld-Rijckholt en Savelsbos	3	122
Rariteiten	4	182
Omslag en titelpagina		
Oonder aon de Sjêheldergröb	1	1
Boëve ién Riékelt	2	49
Aon de Sjtaösie	3	89
Doer 't Vroendel op nao Thomma	4	149
Streekmuseum		
Klabatter	1	23
Nieuwe pinautomat	1	24
Streekmuseum op TV Eijsden	1	25
D'n troëg	1	26

Rubriek en artikel afl. blz.

Vervolg Streekmuseum

Rustaltaar Lèimsjtraot	2	68
Maquette Gronsveld in de bibliotheek	2	68
Koûts	2	69
Septemberkêrmes	3	111
Nieuw onderkomen Grueles?	3	111
Veldkapel hersteld	3	112
Maastrichts Mooiste	3	113
Moer	3	114
Onthulling 't Beeldsje	3	115
Wringer	4	172
Nederland leest	4	173
Trèjplaanke	4	173

Van aal en nog get

Een vergeten schuttenlied	2	66
Nieuwe voorzitter	4	151

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. tel. 043 - 4082880. Internet: www.grueles.nl

Abonnementen-administratie: Brikkenoven 1, 6247 BG Gronsveld. tel. 043 - 4083288.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door € 12 over te maken op Rabobank Gronsveld, rek.nr. 11.75.15.000 of Postbank 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers € 4,-.

